

Vina Bakaladi ri Kaiqa Nati Zinama na Pozapoza pa Buka Hope

A

Abaeza Sa banara pa Ziuda, tuna koreo e Rehoboami sa tuna e Solomone. (1 Ban 14:31)

Abana Sa koimata pa geto minate te banara Saula; na buhina tugo Saula si asa. (1 Samuela 14:50)

Abiata Sa nati hiama kenukenu pa tooso te Devita. Tuna Ahimeleki sapu govete somana koe Devita tooso va matei Saula sari na hiama. (1 Samuela 23:6)

Abimeleki Soku tie si ta pozae Abimeleki. Keke si na banara pa popoa Qera pa tooso te Ebarahami. Keke banara Abimeleki tugo si pa tooso te Aisake, meke keke tuna Qitione tugo. (Zen 20:2; Zazi 9:1)

Abusalamu Sa vina neta tuna koreo e Devita sa banara. Okoro hiva banara si asa sipu korapa toa nana se Devita. Paqahia sa sa butubutu meke tava turu banara si asa. Tavetia sa si keke nana geto minate nomana meke hiva raza ia sa sa tamana. Vari tutuvi sari karua geto minate meke tava kilasa sapu te Abusalamu. (2 Samuela 3:3)

Adama Sa tie kekenu sapu tavetia Tamasa. (Zen 2:7)

Aisake Sa tudia ri Ebarahami e Sera, sapu ta podo pa vinatatarate te Tamasa, meke sa tamadia ri Isoa e Zekopi. (Zen 17:19)

Aisea Sa poropita pa Ziuda pa tooso sapu banara sari Uzaea, Zotamu, Ehazi, meke Hezikaea. (2 Ban 15:5; Ais 1:1)

Aka Sa vaka nomana sapu tavetia Noa pude ta harupu koasa naqe. (Zen 6:14)

Amaleki Sa tamana sa butubutu te Amaleki sapu podoa e Isoa. (Zen 14:7)

Amazaea Sa banara pa Ziuda, tuna banara Zoasi. (2 Ban 12:20)

Amoni Sa butubutu sapu podo mae gua koe Loti meke koa pa kali gasa rimata koasa butubutu Qadi. (Zen 19:38)

Amoraiti Keke butubutu pa popoa Kenani sapu somana vagi ari pa Izireli sa dia pepeso. (Zen 10:16)

Anasi Keke nati hiamā kenukenue pa tooso te Zisu, meke kamo pa tooso te Paula. (Lk 3:2)

Apolosi Keke tie Ziu tumatumaena pu tarae nia sa Inavoso Leana, meke na tie pa popoa Alekezadaria si asa. (TTA 10:23)

Apositolo Sari na tie ta garunudi koa sa Banara, pude la tarae nia sa Inavoso Leana pa doduru popoa. Vizati Zisu sari ka manege rua apositolo meke garunu taloa ni Sa pude la tarae nia sa Inavoso Leana. Paula tugo si ta pozae na Apositolo. (Mt 10:2)

Arebia Doduruna sa popoa pa vari korapana sa Kolo Zinara meke sa koqu Pesia. (1 Ban 10:15)

Asa Sa vina vesu tuna koreo e Zekopi, koe Zilipa, sa nabulu vineki te Lia, sa barikaleqe te Zekopi. (Zen 30:13)

Asa Sa banara pa Ziuda, tuna Abaeza. (1 Ban 15:8)

Asapa Tie tuturana kera te Devita pa vinalasina Tamasa. (1 Koron 6:39)

Asera Sa beku kinehana sa tamasa barikaleqe se Asera, sa loana Beolo. Sa tamasa tadi na tie

huporo pa vina hinokara sapu poni va sokusoku koburu sari na tie meke hira va soku sari kurukuru. (Ekd 34:13)

Asidodi Keke vasileana tadi pa Pilisitia. Vasina kamo ia sa Bokese Vinariva Egoi te Tamasa totošo vagia ri Pilisitia pa vinaripera. (1 Samuela 5:1)

Asiria Keke popoa lavata pa kali Ovuku Iuparetisi. Ninive si na nati vasileana lavata vasina. Zona si tarae vasina koa rini. Arini huaria sa popoa Izireli meke raovo vagi sari na tie. (2 Baṅ 17:5)

Atalia Sa baṅara maṅota pa Ziuda. (2 Baṅ 8:26)

Atazekisesi Sa baṅara pa Babiloni sapu va malumia se Ezara pude pule la pa Izireli, meke se Nehemaea pude pule la kuria sa goba pa Zerusalemā. (Nehe 2:1)

Atenisi Keke nati vasileana nomana pa popoa Qurisi. (TTA 17:16)

B

Babiloni Sa nati vasileana nomana pa Binaṅara Babiloni pa Ovuku Iuparetisi, 80 kilomita seu gua pa kali gasa rimata pa Baṅidadi. (1 Koron 9:1)

Baṅara (Lord) Baṅara Zisu, Baṅara Tamasa. (TTA 15:26; Ais 52:7) Sari baṅara pa butubutu, gugua pa Izireli, Ziuda, Babiloni, Izipi, Asiria, Roma na gua.

Baṅara maṅota Sa barikaleqe sapu baṅara pa butubutu. (1 Baṅ 10:1)

Balaki Sa baṅara pa Moabi sapu tepa ia se Belami pude leve nia sa butubutu Izireli. (Nab 22:4)

Banabasi Keke tie pa butubutu Livae sapu va baere ia se Paula meke ene turania si asa koasa nana inene kekenu totošo tarae nia ri karua sa Inavoso Leana pa Esia. (TTA 11:22-25)

Basa Sa banara pa Izireli sapu va matea se Nadabi pude banara hobe nana. (1 Ban 15:28)

Batisiba Sa barikaleqe te Uraea sapu baratia e Devita, meke haba vagia sa mudina sapu va matea sa se Uraea. (2 Samuela 11:3)

Batolomiu Keke disaepeli te Zisu. (Mt 10:3)

Bea Keke kurukuru made nene, nomana meke variva matena. Boka va mate kurukuru made nene meke na tie tugo. (1 Samuela 17:34)

Belami Keke poropita pa popoa Amau tata pa Ovuku Iuparetisi, sapu ta tepa koe Balaki pude leve nia sa butubutu Izireli. (Nab 22:5)

Belosaza Sa banara pa Babiloni, pa totošo sapu kubekubere pa gobagoba si keke lima tie. (Dan 5:1)

Belozibabi Keke pozana Setani sa banaradi ri doduru tomate kaleadi. (Mt 12:24)

Benisi Tuna vineki kenuna e Herodi Aguripa I, meke sa tasina barikaleqe Aguripa II. (TTA 25:13)

Benisimane Sa koreo vina rua te Reseli, sa barikaleqe vina rua te Zekopi. (Zen 35:18)

Beolo (Baal) Sa beku tamasa tadi na tie pa Kenani sapu poza nia Banara rini. (Zazi 2:10)

Beraki Keke koimata varipera tadina tie Izireli totošo koa nana sa tie varipitui se Debora. (Zazi 4:6)

Betani Keke vasileana hite, kaiqa neta kilomita seu gua pa Zerusalem. Vasileana tadi Mata, Mere, meke Lazarasi. (Zn 11:1)

Betilihema Sa vasileana soti te Devita sa banara, meke vasina sapu podo se Zisu. (Lk 2:4)

Betipezi Keke vasileana hitekena pa togere Olive, tata pa Betani meke koasa sirana sapu topue pa Zeriko meke la pa Zerusalema. (Lk 19:29)

Betiseda Keke vasileana pa raratana kali noti pa Qaleli, tata koasa Ovuku Zodani. Sa vasileana tadi Pita, Aduru, meke Pilipi. (Mt 11:21)

Betizata Keke kopi pa Zerusalema tata pa sasada tadi sipi. Vasina salana Zisu si keke tie mohona. (Zn 5:2)

Biliha Sa nabulu te Reseli, sa barikaleqe te Zekopi. Tinadia ri Dani meke e Napitalai. (Zen 30:4-8)

Binanara Manauru Sa Tamasa si koa totoli ni na Banara ni sari Nana tie.

Binanara te Tamasa Tamasa si koa totoli ni na Banara ni sari na tie.

Boazi Haba ia sa se Ruti meke podo se Opeti, sa tamana e Zese sa tamana e Devita. (Rt 4:22)

Bokese Vinariva Egoi Sa bokese vasina koa sari karua patu labelabe sapu koa i ka manege puta tinarae, meke sa kolu te Eroni sapu liho, meke keke peleta sapu koa ia na ginani ta pozae mana. Ta pokoe qolo sa bokese. Sa dolu hope te Tamasa sapu sa habohabotuana banara te Zihova meke sa kinehana sa Nana habohabotuana banara pa Manauru. (Ekd 16:34)

Buka Hope Pa toতো te Zisu, sa Buka Hope guni nia rini sapu podalae pa Zenesesi meke kamo pa Malakai. Asa sa Kinubekubere Hope Koana guni nia gita. Pa Luke 24:44 si paqahia Zisu sa Buka Hope asa pa Tinarae te Mosese,

zinama tadi poropita meke sari zinama tinumatumae.

Kamahire si somana sari Qosipeli meke sari kinubekubere tadi apositolo, sapu sa Kinubekubere Hope Vaqura guni nia gita.

Buka tinoa Vasina ta kubere sari doduru pu taveti gita na tie koasa nada tinoa pa popoa pepeso. (Rev 3:5)

Butubutu Baṅara Tiro la pa Binaṅara te Tamasa. Sa butubutu tie ranerane te Tamasa. Tamasa sina dia Baṅara meke totoli ni Sa sari na dia tinoa.

D

Damasikasi Keke vasileana zuapa ṅavulu lima kilomita seu gua pa kopi Qaleli pa kali gasa rimata, pa popoa Siria. Vasina kekere se Paula. (TTA 9:2)

Dani Vina lima koreo te Zekopi. Koburu kenuna te Biliha sa nabulu te Reseli sa barikaleqe vina rua te Zekopi. (Zen 30:6)

Daniela Keke tie vaqura pa Izireli sapu so mana ta raovo la pa Babiloni, meke na poropita si asa. (Dan 1:6)

Dariasi Keke baṅara pa Media sapu koa pa Babiloni pa totošo te Daniela. Dariasi tugo sa pozadi ri kaiqa baṅara pa Pesia. Dariasi vina keke si va maḷumia sa kinurina sa Zelepade pa Zerusalemā. (Haq 1:1)

Devita Sa baṅara vina rua tadina tie Izireli, sa tuna Zese. (1 Samuela 16:13)

Dia Na kurukuru made nene, na hitekena sapu hoke boka haqala nokolo meke goveteni sari nana kana.

Dikapolisi Ka manege puta vasileana nomadi pa kali matao pa kali gasa rimata pa kopi Qaleli. Lopu na tie Ziu si arini. (Mt 4:25)

Dinogodogorae (Vision) Va dogoro ni Tamasa koari na poropita meke kaiqa nabulu pule sari na vivinei te Tamasa pude la tozia koa rini pa kasia popoa. (Dan 1:17)

Disaepeli Sa ginuana sa zinama disaepeli si na tie sapu korapa sikulu, na luli, babe va nonoga koa sa nana titisa. Zisu si vizati sari ka manege rua Nana disaepeli pude luli ia meke va nonoga na keha luli koa Sa. (Mk 6:7)

Don'ki Keke kurukuru tata kekenoŋo gua na hose pu hoke va hakeni babe va suraŋa ni tiŋitoŋa rina tie, meke boka koi tugo sa tie. Lopu noma guana hose. (Nab 22:22)

E

Ebarahami Sa tuna e Tera, meke na tamana e Aisake. Asa sa tamadia nomana rina tie Izireli. (Zen 14:4)

Ebolo Sa tuna Adama meke Ivi pu qetu nia sa Tamasa. (Zen 4:2)

Edomu Sa popoa tanisa butubutu te Isoa, meke keke pozana se Isoa, sa tasina kenuna e Zekopi. (Zen 32.3)

Ehabi Sa vina vesu baŋara pa Izireli, tuna e Omiri. (1 Baŋ 16:29)

Ehazi Sa baŋara pa Ziuda, tuna koreo e Zotamu. (2 Baŋ 16:1)

Ehudi Keke tie varipitui koasa Buka Zazi. Harupia sa sa butubutu Izireli koari pa Moabi. (Zazi 3:15)

Ekelesia Sari na puku tie pu lulia meke va hinokaria se Karisito. (Mt 16:18)

Ekisidasi Sa tinurana vura tanisa butubutu Izireli pa Izipi, koasa lima ninirana te Tamasa. (Ekd 1:1)

Emosi Sa poropita sapu ta tioko koe Tamasa pa tooso sapu banāra se Uzaea pa Ziuda meke se Zeroboami pa Izireli. Tarae koari na tie Izireli si asa. (Em 1:1)

Episasi Sa nati vasileana nomana pa Esia, tadina qinavuna Roma. (TTA 18:19)

Eroni Sa tasina kenuna e Mosese pu vizatia Tamasa pude na hiama. Sa Nati Hiama Kenukenu kekenu hokara si asa. (Ekd 4:14)

Esia Sa popoa nomana pa popoa sapu ta pozae Teki kamahire. (TTA 6:9)

Esita Sa vineki Ziu sapu koana pa Pesia. Sa banāra pa Pesia pa tooso asa si e Zekisi. Meke vizatia sa banāra se Esita pude nana kalaho, hobe sapu veko pania sa. (Est 1:1-2)

Ezara Keke hiama sapu tuti gorena koe Eroni. Turana pule la nia sa sa puku tinoni vina rua sapu pule la pa Izireli, topue di pa Babiloni. Na tie va tumatumae koasa tinarae te Mosese si asa meke va tumatumae nia sa sa zinama te Tamasa. (Ezr 7:1)

G

Ginilagilana lohina (wisdom) Variponi nia Tamasa koari na tie pu hataia. Vivinei nia sa Buka Hope pa Sam, Zinama Tumatumae, Zobi, Zemisi, meke pa kaiqa buka pule. (Zem 1:5)

H

Habohabotuana banāra Sa Habohabotuana hie si tanisa banāra eke mo. E Karisito si koa nana sa habohabotuana Tanisa, gua tugo sa Tamasa. Koa ia tugo sa niniranira pude nati hiniva nia sa Nana Binañara. (Rev 1:4)

Hana Sa tinana e Samuela meke sa barikaleqe te Elikana. Na tige ke tepa sisigiti la koe Tamasa meke ta poni nia sa se Samuela. (Samuela 1:2)

Haqai Keke poropita sapu korokorotae koari na tie pu haqi pule la pa Zerusalem. Zama sigiti nia sa sapu pude va hokotia sa kinurina sa Zelepade. (Haq 1:1)

Heboroni Keke vasileana nomana pa toqetoqere tata pa Zerusalem. E Ebarahami si koa vasina pukerane, meke e Aisake meke e Zekopi. E Sera si ta pomunae vasina. Totoso banara se Devita si vasina koa paki si asa meke mumudi tige la pa Zerusalem. (2 Samuela 2:4)

Hedisi (Hades) Sa popoa tadina tie matedi. Vasina koa sari na maqomaqodi ri na tie matedi. (Rom 10:8)

Hega Sa pinausu vineki te Sera, sapu vala nia sa koe Ebarahami meke podo se Isimeli. (Zen 16:1)

Heli Sa vasina kote tava kilasa se Setani, meke sari na maqomaqo kaleadi. Sari doduru tie kaleadi si kaqu tava kilasa vasina pa nika koa holana. (Mt 5:22)

Herodi Herodi nomana hie si na banara pa Palesitaeni podalae pa vuaheni 37 sipu lopu ele podo se Zisu Karisito, meke gore kamo pa vuaheni 4 sipu lopu ele podo se Zisu Karisito. (Mt 2:1; Lk 1:5)

Herodi Anitipasi Sa banara pa Qaleli podalae pa vuaheni 4 sipu lopu ele podo se Zisu Karisito meke sage kamo la pa vuaheni 39 sipu ele podo se Zisu Karisito, keke tuna Herodi nomana. (Mt 14:1; Mk 6:14; Lk 23:7) Sa puku tie pu zuka ia se

Herodi meke kilua se Paelati si qetu nia sa Herodi hie. Mi tiro Mt 22:16; Mk 3:6; Mk 12:13.

Herodi Aquripa Vina Keke Keke banara pa popoa Palesitaeni podalae pa vuaheni 41 sipu ele podo se Zisu Karisito meke kamo pa vuaheni 44 sipi ele podo se Zisu Karisito. (TTA 12:1).

Herodi Aquripa Vina Rua Keke banara pa popoa Palesitaeni podalae pa vuaheni 52 sipi ele podo se Zisu Karisito meke kamo pa vuaheni 70 sipu ele podo se Zisu Karisito, sa tuna Herodi Aquripa vina keke. (TTA 25:13 kamo hinia 26:32)

Hezikaea Sa tuna koreo e Ehazi, sa vina manege rua banara pa Ziuda. Va turu pulei sa sari vinahesi pa Zelepade, huari sa sari na beku meke gelia sa sa bae pa kauru pepeso pude va totolo vagia sa kolo pa korapa vasileana. (2 Ban 16:20)

Hياما Sa butubutu te Livae. Sari na nabulu te Tamasa pu taveti sari na vina vukivukihi meke kopu nia sa vinahesi pa Ipi Hopena meke pa Zelepade te Tamasa. Sa nati hيامa kenukenue si na nati tie arilaena hola pa linotu tadina tie Ziu. Asa si noma hola ni sari na nati hيامa.

Hiburur Ebarahami si na tie kekenu pa Buka Hope pude ta pozae na tie Hiburur. Gua ke ta pozae butubutu Hiburur sa nana butubutu meke gavoro dia zinama Hiburur tugo. (Ekd 1:16)

Hipurur Pude hadu vura nia sa tomate pa tie babe pa vasileana. (Mt 8:16)

Hope Vasina pu hoke ta tavete sa vina vukivukihi la koe Tamasa. Meke vasina hoke varavara la sari na hيامa koasa dia Tamasa.

Hosea Sa banara vina betobeto pa Izireli. (2 Ban 18:10)

Hozea Sa poropita sapu tozia Tamasa pude vagia keke barikaleqe barabaratana, sina sa butubutu Izireli si guana keke barikaleqe barabaratana koe Tamasa. (Hoz 1:1)

Huiti Keke linetelete guana duduli, babe na raisi. Hoke munalia rini sa kikona pude tavete palava. Na nati ginani pa Palesitaeni.

I

Ilai Sa nati hiamā kenukenue sapu kopu nia se Samuela toso noma sage si asa. (1 Samuela 1:9)

Ilaisa Sa poropita sapu hobena sa poropita se Ilaiza. (1 Bañ 19:16)

Ilaiza Sa poropita sapu pesipesi sari hiamā te Beolo pa toqere Kameli, sapu sa Tamasa tesei si kote katua sa nika koari na vina vukivukihi, meke katua Zihova si te Ilaiza. (1 Bañ 18:25)

Imanuela Sa ginuana si sa Tamasa si koa koa gita.

Inevaņa Bereti Loke Isitina Pa toso te Zisu hoke varihobei sari karua pozapozana sa inevaņa. Sa Inevaņa Pasova si keke rane, meke sa Inevaņa Bereti Loke Isitina si ka zuapa rane. Pa toso asa si balabala la ia rini sa tina rupaha tadi na tie Izireli pa popoa Izipi, sipu hena rini sa palava sapu lopu hena na isiti.

Inevaņa Pasova Tiro la pa Pasova.

Inevaņa Vina Balabaladi ri na Ipi pa Qega Totoso pude balabala pule la ia sa hinebala pa qega, toso sapu putaputa tokele sari tiatamadia pa ipi. (Liv 23:34)

Ioki Keke kukuru huda gelena sapu pilivarata pa mudi dia ri karua bulumakao, meke ta pusi va nabu la pa ruadi pude boka va ene vari

bara i sari karua pa to^{to}so p^ude ba^{ba}na tiⁿⁱto^{na} ma^{ma}tadi ba^{ba}e da^{ku} ge^{li}ge^{li}ana pe^{pe}so.

Iparemi Sa tuna koreo mudina e Zosepa, meke keke butubutu tie Izireli. (Zen 41:52)

Ipi Hopena te Tamasa Ta po^{po}ae na ta^{ba}na^{ko}lo te Ta^{ma}sa, va^{va}sina ho^{ho}ke va^{va}hesi sa^{sa}ri na tie Ziu, po^{po}da^{lae} to^{to}so ta lu^{lu}arae ri^{ri}ni pa Izi^{zi}pi o^oso^{lae} ka^{ka}moa sa to^{to}so pu ku^{ku}ria So^{so}lomo^{ne} sa Ze^{ze}le^{pa}de no^{no}mana pa Ze^{ze}ru^{sa}lema. (Ekd 36:8)

Isaka Sa vina lima tuna koreo te Zekopi koe Lia. (Zen 30:18)

Isimeli Sa tuna koreo kenuna e Ebarahami koasa pinausu vineki te Sera, sapu e Hega pozana. (Zen 16:11)

Isiti (yeast) Asa sapu hoke ta henie pa palava p^ude va sa^{ge} ia. (Ekd 20:39)

Isoa Sa tuna koreo kenuna e Aisake. Avisi sari Isoa meke Zekopi; Zekopi si mudina. Sa niⁿⁱraⁿⁱra tana ko^{ko}bu^{ru} kenuna si pa gi^{gi}nani si va^{va}gi pa^{pa}nia Ze^{ze}ko^{pi} koe Isoa, meke sa mi^{mi}nana te Isoa si hi^{hi}ko va^{va}gia tu^{tu}go Ze^{ze}ko^{pi} ko^{ko}asa ta^{ta}ma^{dia}. (Zen 25:26)

Itiopia Keke popoa pa Apurika sapu sa pozana p^uke^{ra}ne si na bu^{bu}tu^{bu}tu pa tu^{tu}tina e Kusi. (Zen 10:7)

Iuparetisi Keke ovuku gelena, pada keke tina ki^{ki}lo^{mi}ta ho^{ho}la. Pa ta^{ta}q^{el}e^{na} sa ovuku hie si koa sa^{sa}ri va^{va}si^{le}ana Ba^{ba}bi^{lo}ni meke Ura, va^{va}sina to^{to}pue vu^{vu}ra gua se Ebarahami. Ninive si koa ta^{ta}ta tu^{tu}go koa sa.

Ivi Sa loana Adama, sapu ta tavete pa susuri ra^{ra}qa^{ra}qana Adama. (Zen 2:25)

Izikeli Keke niⁿⁱti po^{po}ro^{pi}ta te Ta^{ta}sa si asa. Koasa ti^{ti}na^{ra}ovo ke^{ke}nu si so^{so}mana ta va^{va}gi la pa

Babiloni si asa. Vasina si koa si asa meke ta vizata pude na poropita. (Izk 1:3)

Izipi Keke popoa pa kali gede pa Apurika. Vasina koa tava pinausu sa butubutu Izireli pukerane pa totošo te Mosese.

Izireli Izireli si keke pozana e Zekopi sa tuna Aisake. Asa tugo sa pozana sa butubutu banara tadi ka manege puta tuna Zekopi sapu koa pa kali gede. (Zen 32:28)

K

Kaeapasi Sa nati hiama kenukenu e pa kaiqa vuaheni 18-36 A.D. Haba ia sa sa tuna Anasi sa nati hiama kenukenu. Asa sa nati hiama totošo tava mate se Zisu pa korosi. (Mt 26:3)

Kameli Na kurukuru made nene sapu hoke ene va seu pa qega; gele hola nenena. Boka ta koi si asa meke palepaleke tugo. Hoke napo va naqiti kolo si asa meke tiqe topue ene va seu pa qega.

Kana te Karisito Sa nati kana te Karisito sapu ta pozae na tie kaleana meke va tamatamasae pulenia. Keke pule si sa karisito kokoha. Kaqu mae sekesekei sari na tie pa vinabetona sa totošo ta mutina. (2 Kor 10:4)

Karisito Sa ginuana Karisito si kekenošo sa Mesaea sapu na tie ta vizatana koe Tamasa pude na Banara. Soku kinokorotae si zama nia sa Karisito sapu kaqu mae harupi sari tie Izireli meke koa banara pa doduruna sa kasia popoa. (Mt 16:20)

Keke pa Manege Hie si keke hahanana sapu podalae nia e Ebarahami, totošo hia manege ia sa sari nana vinagi pa vinaripera meke ponía sa koe Melekizadeki, sa hiama te Tamasa, si keke hinia,

asa sa keke pa manege. Pa Tinarae te Mosese si doduru vina manege kurukuru na vuvua si ta vala koe Tamasa. (Zen 14:20)

Keke Tamasa Tamasa, Tuna, meke sa Maqo-maço Hope.

Kena Keke vasileana hite tata koasa vasileana Nazareti pa Qaleli, vasina iliri nia vaeni Zisu sa kolo. (Zn 2:1)

Kenani Sa popoa sapu hia ponia Tamasa se Ebarahami. La zau vagia tugo ari butubutu Izireli sa popoa Kenani sipu taluarae si arini pa Izipi. Keke tuna Noa meke sari tie pu tuti gore koasa. (Zen 10:18)

Keni (Cain) Sa koburu koreo kenuna tadi Ivi e Adama, asa va matea se Ebolo sa tasina. (Zen 4:1)

Kepaniami Keke vasileana nomana pa raratana gede koa sa kopi Qaleli. (Mt 4:13)

Kilomita Sa pada ginele, babe na sineuna keke inene, babe keke vasina. Keke kilomita si padana keke tina mita babe kukuru (0.62) maelo.

Kinorokorotae Sa Inavoso babe sa zinama te Tamasa sapu ta tozie va kenue koari na poropita.

Kinubekubere Hope Sari na kinubekubere hope koadi meke vaquradi tadi na tie Ziu. Kaiqa arini si na Tinarae te Mosese na kinubekubere tadi na poropita, sari na Sam, meke sari na leta na qosipeli tadina apositolo, na gua.

Kinubekubere Hope Koana Sa pinaqaha Buka Hope sapu podalae pa Zenesesi kamo pa Malakai.

Kinubekubere Hope Vaqura Sa kukuruna sa Buka Hope sapu podalae pa Matiu kamo pa Dinogodogorae te Zone.

Koimata tadina tie Ziu Keke pozapoza tana tie tuturana tadi na tie Ziu.

Kolosae Keke vasileana nomana pa popoa Teki.

Koriniti Keke vasileana meke sa nati hogotoana nomana tadina vaka pa popoa Qurisi.

Korosi Keke huda gelena sapu tava turu, meke keke sapu papaka vasinahite si ta poka pilivarata pa batuna sage sa huda gelena. Vasina hoke pokani babe pusi ni rina tie Roma sari na tie kaleadi pude va matei. Zisu si mate pa korosi.

Kurukuru pinomo Sari na kurukuru sapu lopu ta pausudi, sapu gua ari na laione, na siki, bea. Kurukuru tapuru si keke meke sari kurukuru name.

L

Laione Na kurukuru made nene sapu variva matena meke variva matagutu kurumuna. Zisu si ta pozae na "Laione pa butubutu te Ziuda".

Lami Na tuna sipi. Hoke va matei rina tie Izireli sari lami pa toso Pasova pude vulasa pani sari na dia sinea. Zisu si ta pozae na lami te Tamasa.

Lazarasi Sa tasidia koreo ari Mata e Mere sapu va toa pule ia Zisu. (Zn 11:1)

Lebani Sa tamadia ri Lia meke Reseli, sari karua barikaleqe te Zekopi. (Zen 28:2)

Lebanoni Keke popoa pa kali gede koasa popoa Izireli pa raratana sa Kolo Meditareniani.

Lia Sa barikaleqe kekenu te Zekopi, ka onomo koreo meke keke vineki si podo koa sa. (Zen 29:16)

Lita Sa padana sa lita si (0.22) qaloni.

Livae Sa tudia koreo vina neta ari Zekopi e Lia.

Livaeti Sa kukuruna sa butubutu Livae pu varitokae koari na hiama.

Lizabeti Sa tinana e Zone Papitaiso. (Lk 1:5)

Loti Sa buhina Ebarahami sapu luli la mae koa sa. Vari paqahi sari karua meke vizatia Loti pude la koa pa pezara koari Sodomu meke Qomora. Koa sa podo gore mae sari butubutu Moabi meke Amoni. (Zen 13:1)

Lovu Sa vasina ta pomunaedi ri na tie matedi. Ari tie Ziu si geli bae pa kali toqere meke la va ekoi vasina sari tomate. Boka sokudi pa keke bae. (Zn 11:17)

Luke Keke tie salana (dokita) sapu hoke luli koe Paula. Kuberia Luke sa vina neta Qosipeli, meke sa buka Tinavete Tadina Apositolo.

M

Madi (minadi) pude va hopei sari likakalae babe tie koe Tamasa. Pude koa madi sa tie si pude koa varavara na lopu henahena totošo hiva koa tata koe Tamasa. Boka va madi tugo sari be va turui sa Tamasa si arini pa tinavete.

Maekolo Keke nati mateana te Tamasa. (Dan 10:13)

Magidala Sa vasileana Magidala si koa pa masa pa kali lodu rimata pa kopi Qaleli. Vasileana te Mere, sa barikaleqe pa Magidala.

Magogoso Pude noso pa tinavete, noso sari na sinolini, minabo, vinaripera. Mañauru si na popoa magogoso. Sabati si na totošo magogoso; rane Sabati, vuaheni Sabati, gua.

Magu Pude magu pania sa kapu koasa toto tanisa koreo. Hie si na vina gilagila tadina tie

Ziu sapu arini si na tie te Tamasa. Keke tinokoro si asa koasa vinariva egoi pa vari korapana sa Tamasa meke sari nana tie Izireli, pude na nana tie si arini, meke Asa si na dia Tamasa. Ta magu sari na koburu koreo sipu vesu ranedi podo gua. (Zen 17:10)

Mañauru Sa zinama “Mañauru” hie si na vasina koa sa Tamasa. Koasa iniliri pa buka hie sa “M” nomana si hoke ta kubere.

mañauru Sa vasina koa sari na pinopino babe sa mamaña lavata panaulu. Koasa iniliri pa buka hie sa “m” hitekena si hoke ta kubere. Mañauru guni nia gita sa galegalearane.

Maka Sa tie sapu kuberena sa Qosipeli Maka.

Manase Sa tuna kenuna e Zosepa sapu podo pa Izipi. Tinana si na barikaleqe Izipi tugo. Sa pozana keke butubutu tie Izireli. (Zen 41:51) Keke Manase pule si na vina manege made bañara pa Ziuda, tuna e Hezikaea. (2 Bañ 21:1)

Manege puta tinarae E Tamasa poni nia koe Mosese sari ka manege puta tinarae. Kuberi Tamasa pa patu labelabe sapu ta veko koasa Bokese Vinariva Egoi.

Maqadani Keke vasileana pa masa pa kali lodu rimata pa kopi Qaleli. Ta pozae Magidala tugo.

Maqomaqo Sa maqomaqo tie sapu maena koe Tamasa. Koa nana tugo sa maqomaqo kaleana sapu noñovala pa tie.

Maqomaqo Hope Sa Maqomaqona sa Tamasa, (Nab 24:2) Ta pozae na Maqomaqona e Karisito tugo. (Rom 8:9)

Masedonia Keke pinaqaha popoa pa totošo te Paula, sapu koa pa kali gede (noti) pa popoa Qurisi. (TTA 16:9)

Mata tasidia ari Lazarasi e Mere.

Mateana Sari na nabulu te Tamasa pu koa pa Mañauru sapu ari tatapuruna meke nedala, na nabulu babe na tie paleke inavoso te Tamasa.

Matiu Sa tie sapu kuberena sa Qosipeli Matiu. Ta pozae Livae tugo si asa, meke na tie hata takisi totošo tiokia Zisu. Keke koari ka manege rua disaepeli te Zisu. (Mt 9:10)

Media Keke butubutu bañara nomana hola pa kalidi ri na ovuku Taeqarisi meke Iuparetisi. Arini si la koa bañara pa Babiloni meke va malumi pude pule sari tie Izireli.

Meditareniani Kolo Meditareniani, keke kolo nomana pa kali lodu rimata koasa popoa tadi na tie Izireli.

Melekizadeki Keke hiamā meke na bañara pu vahesia sa Tamasa pa totošo te Ebarahami. Lopu ta gilana sa tiatamana, na tutina, tamana meke gua tugo sa nana minate. Sam 110 si tozia sapu na kinehana Zisu Karisito sapu na bañara meke na hiamā koa holana ninae rane ka rane. (Zen 14:18)

Mere Sa tinana Zisu. (Mt 1:16)

Mesaea Sa ginuana sa pa zinama Hiburu si na tie ta vizatana pude na bañara pude harupi sari na tie. Sa ginuana si kekeñoño puta sa zinama “Karisito” pa zinama Quriki.

Minana Pana ta poni nia babe ta zama nia ri na tie pude tepa ia koe Tamasa si keke ginugua sapu kote leana nia sa tinoa tie.

Minate Ka neta sari na minate ta zamae pa Buka hope: Sa minate pa tini totooso noso sa siniño tana tie (Hib 9:27); meke sa minate vina rua sapu ta evaņa totooso ta oki la sa tie pa nika koa holana na vinakilasa pa Heli (Rev 20:6). Keke minate pule sina minate pa maqomaqo totooso hoqa pa sinea se Adama meke doduru tie si ta evaņa na tie sini. (Zen 2:17; Rom 5:12)

Moabi Sa tuna koreo e Loti, koa sa gore sa butubutu Moabi.

Mosese Koimata tadina butubutu Izireli sapu turana vura ni sarini pa Izipi, meke asa sapu vagina sa tinarae te Tamasa. (Ekd 2:10)

N

Nabulu Na tie tavetavete tana keke tie. Tie tavetavete tana keke baņara, babe tana keke tie tagotago, na gua. Na tie tavetavete nia sa ginarunu tanisa nana Baņara.

Nadabi Keke baņara pa Izireli; tuna e baņara Zeroboami vina keke (1 Baņ 14:20)

Napitalai Sa tuna koreo vina onomo e Zekopi. Va podo nia sa koe Biliha, sa nabulu vineki te Reseli sa nana barikaleqe vina rua. (Zen 30:8)

Nazareti Keke vasileana pa Qaleli vasina noma sage se Zisu.

Neamani Keke koimata varipera tanisa baņara pa Siria sapu na nati kana tadina tie Izireli. Kamoā popoqu si asa, ke ta garunu la ovuku Zodani, meke ta salana sa nana minoho popoqu. (2 Baņ 5:1)

Nebukaneza Sa baņara pa Babiloni sapu huarana sa vasileana Zerusalemā meke sa Zelepade. (2 Baņ 24:1)

Nehemaea Sa tie tuqe na kopu kapa napo vaeni tanisa banara Atazekisesi pa Pesia. Qavuna pa Zerusalemame keke kuri pulea sa sa goba pa Zerusalemame. (Nehe 3:16)

Neqevi Sa popoa pa vari korapana sa soloso qega meke sa popoa toqetogere pa Ziuda.

Netani Sa poropita pa tooso te Devita. (2 Samuela 5:14)

Nikodimasi Sa Parese sapu la dogoria se Zisu pana boni. (Zn 3:4)

Ninive Keke koari na vasileana pukeramedi hola pa kasia popoa. Koari soku vuaheni si na nati vasileana nomana si asa pa popoa Asiria. (2 Ban 19:36)

Noa Sa tie sapu kurina sa Aka meke harupi sari nana tatamana meke sari na kurukuru pa tooso ruku na naqe sa kasia popoa. (Zen 5:29)

O

Olive Keke huda arilaena pa Izireli. Koa sa vuana si ta vagi sa oela olive.

Omiri Sa vina zuapa banara pa Izireli. (1 Ban 16:16)

Oqasitasi Sa pozapoza tana keke banara Roma tooso podo se Zisu, Siza Oqasitasi. (Lk 2:1)

P

Paelati Sa qavuna Roma pa pinaqaha popoa Ziudia podalae pa vuaheni 26 sipu ele podo se Zisu Karisito kamo pa 36 sipu ele podo se Zisu Karisito. (Mt 27:10)

Papitaiso Sa ginuana sa zinama hie si pude ponā ia babe va boboso nia kolo si keke tie babe keke tinitonā. Zone Papitaiso si hoke ponai pa kolo sari na tie pu hiva kekere meke luara pani

sari na dia sinea. Sari na apositolo ba tavetia tugo si asa pa pozana e Zisu Karisito.

Papitaiso koa sa Maqomaqo Hope Ta evaᅇa pa rane Pen'tikosi meke koari doduru pu vahinokaria se Zisu Karisito. Kamo sa Maqomaqo Hope koari na Tie. (Zn 1:33; Lk 3:16; Qal 3:14)

Parabolo Vivinei vina padapadae sapu va bakalia ginuana sa hinokara. Hoke vivinei ni Zisu sari na parabolo totoᅇo va tumatumae Sa. (Mt 13:3)

Paradaisi Vasina koa sa Tamasa, babe na popoa te Tamasa. Vasina pa Maᅇauru kote la maqomaqodi sari na tie te Tamasa pana mate rini. (Lk 23:43)

Paraparana (blaspheme) Pude zama va kaleana la koe Tamasa. Zama va kasopo la koe Tamasa pana poza pule nia Tamasa sa tie.

Parese Keke puku tie tadina Ziu sapu tumae nia meke luli va minakia sa tinarae te Mosese, meke kaiᅇa dia tinarae pule, saripu tomo la ni rini koari soku vuaheni pu ele hola.

Pasova Sa Inevaᅇa vina balabalana sa totoᅇo koa pinausu sa butubutu Izireli pa Izipi. Totoso ene sa mateana variva mate meke ene hola ni sa sari sasada vetu sapu ta busa ehara. Totoso asa si hena ia rini sa bereti loke isitina meke keke lami. (Ekd 12:11; Liv 23:3)

Paula Na apositolo te Zisu sapu paleke ene nia sa Inavoso Leana pa soku popoa tadi na tie Zenitailo. Sa pozana sa si e Saula pa zinama Hiburu. (TTA 9:15, 13:11)

Peka Sa vina manege vesu baᅇara pa butubutu Izireli. (2 Baᅇ 15:27)

Pekahaea vina manege zuapa ban̄ara pa Izireli. E Peka va matena, meke ban̄ara hobe nana se Peka. (2 Baṅ 15:22)

Pen'tikosi Keke rane vinarigara tadi na tie Ziu pude qetuqetu nia sa totošo qireqire koa rina vua kenudi pa inuma. Na rane sapu podalae tarae nia rina apositolo sa Inavoso Leana pa mudina sa tinuru pule meke na sinage pule te Zisu pa Maṅauru; meke asa tugo sa rane sapu kamo mae sa Maṅomaṅo Hope koari na disaepeli. (TTA 2:1)

Pero Sa ban̄ara tadi pa Izipi.

Pesia Keke butubutu ban̄ara ṅinirana pa kali Ovuku Taeqarisi, Pa popoa Irani pa rane ṅinoroi. (2 Koron 36:2)

Pilipae Keke ṅati vasileana pa pinaqaha popoa Masedonia. (TTA 16:12)

Pilipi keke disaepeli te Zisu. (Mt 10:3)

Pilisitia Keke popoa pa raratana kolo Meditareniani. Pa kali gasa rimata si pa Ziuda meke kali mataona (saoti) sa popoa Izireli. Sari tiena sa popoa asa si hoke raza pilipule ia sa butubutu Izireli. (Zazi 15:9)

Pinausu si na tie sapu ta tagona koasa keke tie. Tavetavete mo si asa ba lopu ta tabarana. Loke nana tinago, meke lopu ta rupahana pude kote lulia nana hiniva.

Pinule mae sa vina rua totošo pude mae vura pa kasia popoa se Zisu, asa tugo sa rane mumudi, sa rane te Tamasa. (1 Tes 4:15)

Piqi Keke vua huda lomosona. Hoke va padapada nia rini koasa butubutu tie Izireli. (Zer 24:1)

Pita Keke disaepeli te Zisu. Asa oso nia se Zisu ka ṅeta totošo, ba va turu pule ia Zisu. (Mt 26:34)

Poata tatasana si hoke padai rini pa mama-mata sari na boronizi, na siliva, na qolo meke kaiqa pule pude vari holuholu likakalae.

Podo pule Sa tinoa vaqura sapu tavetia sa Maqomaqo Hope koasa tie sapu kekere koari nana sinea meke vagia sa se Zisu Karisito pude nana hinarupu. (Zn 3:3)

Poenisia Keke pozana sa popoa pa kali gedde koasa popoa tadina tie Izireli tata pa kolo Meditareniani. Sari na tie pa Taea meke Saedoni si koa vasina.

Popomunuana Na popomunuana tadi tie Ziu si na bae sapu ta geli pa kali toqere. Hoke tavete ni teqe rini pude va ekoi sari tomate. Soku tie si hoke ta pomunae pa keke bae.

Poropita Tie sapu va avosi meke tozi vura ni sari na hiniva, na zinama, na inavoso te Tamasa.

Pozana sa Tamasa Sa pozana sa Tamasa si e Zihova. Pa totošo te Zisu si hopena pude poza ia ri na tie Hiburu sa pozana e Zihova. Hoke hoda ia rini sa pozapoza Zihova. Mi tiro laia pa dikisinare pa Zihova.

Q

Qadarini Sari na tiena sa vasileana Qadara, tata pa kali mataona sa kali gasa rimata koa sa kopi Qaleli. (Mt 8:28)

Qadi Sa tuna koreo vina zuapa e Zekopi, koe Zilipa sa pinausu vineki te Lia sa barikaleqe te Zekopi. (Zen 30:11)

Qaleli Keke pinaqaha popoa pa vari korapana sa kolo Meditareniani meke sa Ovuku Zodani tata koasa kopi Qaleli.

Qavuna Sa tie sapu ta poni nia sa tinavete pude kopu nia sa butubutu lavata, pude kaqu luli tinarae si arini, gugua e Paelati pa toroso te Zisu.

Qaza Keke vasileana nomana tanisa popoa Pilisitia.

Qebireli Keke nati mateana sapu paleke inavoso te Tamasa la koe Zakaraea, sa tamana Zone Papitaiso, meke la koe Mere sa tinana Zisu. Tozi vura nia tugo Sa sa guguadi ri na dinogodogorae te Daniela. (Lk 1:19)

Qega Sa soloso qega si na vasina sapu popa hola, loke hudana, loke kolona, meke na vasina ivuluna, sapu loke tie koa ia.

Qenesareti Keke pozana sa kopi Qaleli, hoke ta pozae kolo Taberiasi tugo si asa.

Qitione Keke koimata tadina tie Izireli sapu turania si keke qeto minate hitekena meke la va kilasi sari na qeto minate tadi pa Midiani. (Zazi 6:11)

Qoloqota Sa togere vasina tava mate se Zisu pa korosi. Hoke ta pozae Kalavari tugo. (Mt 27:23)

Qomora Keke vasileana nomana sapu kaleana hola sa hahanana tadi na tiena, ke sulua Tamasa, keke gua koe Sodomu. (Zen 10:19)

Qosipeli Sa inavoso leana te Zisu Karisito, na Tuna Tamasa sapu mate paeni gita na tie sea, ta pomunae, meke turu pule pa minate si Asa meke sage pule pa Manauru. Asa tugo sa tie varipitui meke ari doduru pu ranea si asa boka ta harupu meke taleosae sari na dia sinea.

Qurepi Sa vuana sa huda vaeni sapu hoke tavete nia napo vaeni rini.

Quriki Sa pozana sa zinama tadina tienā sa popoa Qurisi.

R

Rabae Keke zinama Hiburu, sa ginuana sa si “Qua titisa,” gua. Na tie va tumatumaē koari na Tinaraē te Tamasa.

Rama Keke vasileana sapu vesu kilomita seu gua pa kali gede pa Zerusalemā.

Rane Mumudi Sa rane vinaripitui, totošo kote ta pitu sari tie koari dia lineana na sineā. (Hib 6:2)

Raovo Pana vagi taloa nia sa kana si keke tie pa nana popoa meke la koa pa votiki popoa.

Rehabi Keke maqota pa Zeriko, sapu tomedi sari na tie piko te Zosua, meke va govete pulei sa, ke ta harupu. Tinana e Boazi sa tamana e Opeti, sa tamana e Zese sapu podona se Devita. (Zos 2:1)

Rehoboami Sa tuna koreo e Solomone sapu hobena se Solomone pa binanara. Ta paqaha vagi koa sa sa butubutu Izireli. Ke asa banara nia mo si pa Ziuda. (1 Baṅ 11:43)

Reseli Keke barikaleqe te Zekopi, sapu sa tinadia ari Zosepa e Benisimane. (Zen 29:6)

Ribeka Sa barikaleqe te Aisake, tinadia ari Isoa e Zekopi. (Zen 22:23)

Roma Sa nati vasileana nomana tana qinavuna Roma pa totošo te Zisu. (Rom 15:21)

Rubeni Sa tuna koreo kenuna e Zekopi koe Lia, sa nana barikaleqe. (Zen 29:32)

S

Sabati (rane) rane hope meke na rane magogoso pa tinavete tadina tie Ziu, tadi tie meke kurukuru. Podalae si asa pa onomo koloko

veluvelu rane Poraede, meke beto pa onomo koloko veluvelu Sarere.

Sabati (Vuaheni) Vina zuapa vuaheni si na vuaheni magogoso tanisa pepeso; loke linetelete si ta tavete koasa pepeso.

Sadusi Keke puku tie lotu Ziu sapu lopu va hinokaria sa tinoa mudina sa minate, meke lopu vahinokari rini sari na mateana. Ka lima buka tinarae mo te Mosese si va hinokari rini.

Saedoni Keke vasileana nomana pa raratana kolo Meditareniani, pa korapa popoa Lebanoni.

Saelasi Keke tie pu somana ene luli koe Paula koasa nana inene misinare vina rua. (TTA 15:22)

Saenai Sa toqere vasina vala ni Tamasa koe Mosese sari karua patu labelabe vasina kuberi Tamasa sari ka manege puta tinarae.

Saerasi Sa banara pa Pesia pa toতোসো tina raovo. Asa va malumi sari tie ta raovodi pude pule la pa dia popoa, meke pude kuri pule ia sa Zelepade. (Ezr 1:1)

Saerini Keke vasileana nomana pa kali gede (noti) pa Apurika.

Saimone Keke pozana e Pita sa disaepeli te Zisu. (Mt 4:18)

Salumu Sa banara pa Izireli sapu va matea e Menahemu meke banara hobe nana. (2 Ban 15:14)

Sameria Sa nati vasileana nomana pa kali gede pa popoa Izireli pa toতোসো tadi na banara pa Izireli. (1 Ban 16:24) Pa toতোসো te Zisu sari tie Sameria si kukuru tie Ziu; ele varihaba koari na tie pa votiki butubutu, meke ta kukitae koari na tie Ziu hinokara pa toতোসো te Zisu. (Zn 4:4)

Samuela Keke poropita meke hiama arilaena pa Izireli. Asa va baṅari sari Saula e Devita pa ginarunu te Tamasa. Tudia ari Elikana e Hana. (1 Samuela 1:3)

Samusoni Keke tie varipitui te Tamasa. Tie ninira si asa. Keke tina tie Pilisitia si va matei sa pa keke rane. (Zazi 13:24)

Sanihiderini Sa vinarigara palabatu tadina tie Ziu. Padana ka zuapa ṅavulu puta. Sa ṅati hiama kenukenue si turan̄ia sa vinaripitui hie. (Mt 26:56)

Saula Sa baṅara kekenu tadi pa Izireli. Asa tugo sa pozana Paula tatasana. (1 Samuela 9:2)

Senakeribi Sa baṅara pa Asiria sapu hiva rapatia si pa Zerusalem̄a, ba la sa mateana te Tamasa meke va matei sari nana tie varipera. (2 Baṅ 18:13)

Sepati Na tie kopu sipi. Soku vasina pa Buka Hope si ta pozae sepati tugo sari na tie tuturana koari na tie te Tamasa.

Sera Sa barikaleqe te Ebarahami, sa tinana Aisake. (Zen 17:15)

Setani Sa ṅati kana te Tamasa meke tadina tie. Sa ginuana sa pozapoza hie si na “kana”, gua. Setani si hoke ta pozae sa “Devolu”. Kaiqa pozana pule e Setani si “Belozibabi”. Keke mateana sapu baṅara tadi na tomate kaleadi. (Mt 4:1)

Seti Sa vina ṅeta tudia koreo ari Adama e Ivi. (Zen 4:24)

Simione Sa tuna koreo vina rua e Zekopi, koe Lia sa nana barikaleqe. (Zen 29:33)

Sinaqoqi Sa vetu lotu tadina tie Ziu pa vasileana vasina hoke vari tutuvi sari na tie pude

vivinei na tiroa sa Kinubekubere Hope. Na vetu sikulu tugo si asa vasina variva tumatumae nia rini sa zinama hope te Tamasa. Sari na tie te Karisito si lopu hoke tava malumu pude la somana lotu vasina. (Mt 4:23)

Sinea (Sin) Sineke tinarae te Tamasa, hahanana kaleadi tinavete kaleadi, lopu taveti sari tinavete leadi. Doduru hire si na sinea, babe na kinaleana.

Sinokirae Pa hahanana tadi tie Ziu si keke patu si kote ta vizata pude na nati patu sapu kote ta veko pa keke iio. Koa sa patu asa kote varihakehake la sari patu pude kuria sa vetu. (TTA 16:26)

Sipeini Keke popoa pa kali lodu rimata koasa kolo Meditareniani. Paula si hiva la pa Sipeini pana ele la si asa pa Roma. (Rom 15:28)

Sipi Keke kurukuru made nenena pa Pale-sitaeni. Manavasa hola, ba lopu sana boka muliunu be loke dia tie kopu. Hoke va padapada nia Zisu koari na tie te Tamasa sa sipi.

Siria Keke popoa pa kali gede pa Qaleli, meke pa kali gasa rimata pa kolo Meditareniani. Arami sa pozana pukerane. Na kana tana butubutu Izireli si asa koari na toতোso tadi na banara. (1 Ban 10:29)

Siza Sa ginuana si na banara pa Roma.

Sizaria Keke vasileana nomana pa masa Meditareniani sapu kuria e Herodi nomana. Vasina si la hogoto se Paula pa nana inene misinare vina rua meke vina neta.

Sizaria Pilipae Keke vasina leleana pa hubina sa toqere Hemoni, vasina natina mae sa Ovuku Zodani. (Mt 16:13)

Sodomu Keke vasileana nomana sapu kaleana hola sa hahanana tadina tiena ke sulua Tamasa, kekeñoño gua Qomora. (Zen 10:19)

Solomone Sa tuna e Devita, meke na tie tumatumae hola. Asa kuria sa Zelepade te Tamasa. (2 Samuela 5:14)

Soloti Ta vala si asa pude va lomosia sa ginani. Boka va naqiti ginani pude koa seunae. (2 Baṅ 2:20)

T

Taea Keke vasileana nomana meke arilaena pa Ponisia, kamahire si na kukuruna sa popoa Lebanoni si asa. Lopu na popoa tadina tie Ziu. Tata pa Saedoni. (Mt 15:21)

Taetusi Keke tie zenitailo. Kekere si asa meke ta evaṅae na tie te Karisito. Ta garunu la si asa pa nusa Kiriti pude vizati sari na koimata pa ekelesia vasina. (Ta 1:4)

Tama Sa barikaleqe sapu mate luaria ari tamatasi koreo te Ziuda ba lopu podo koburu. Sekesekei nia sa se Ziuda meke vagi nia koburu sa se Ziuda, sa tamadia ri pu ele habai sa. (Zen 38:11)

Tamasa Tamasa si na maqomaqo sapu va hinokaria gita. Kuria Sa sa Maṅauru na pepeso meke sari na doduru likakalae vasina. Keke mo sa Tamasa: sa Tamana, sa Tuna, meke sa Maqomaqo Hope. (Mt 28:20)

Tesalonaika Keke ṅati vasileana nomana pa Masedonia sapu keke pinaqaha popoa tana qinavuna Roma. Podalae nia Paula sa ekelesia pa Tesalonaika totošo beto koa sa pa Pilipae. (TTA 17:1)

Tie te Karisito Arini pu arini pu ranea se Zisu Karisito sa dia Hinarupu pu mate pae ni sari dia sinea. Vahinokaria meke lulia rini se Zisu pa dia tinoa.

Tie va tumatumae koasa Tinarae (Teacher of the Law) sari na tie pu va tumatumae koari tie koasa Tinarae te Mosese.

Tie vari karovae (Mediator) Zisu sa nada tie vari karovae, koe Tamasa sa Tamana meke koa gita. (1 Zn 2:1)

Timote Sa tie somana luli koe Paula koasa nana inene misinare vina rua. (TTA 16:1)

Tinagotago Na pepeso meke na likakalae. Sa popoa pa Kenani si na tinago tadi pa Izireli. Koe Zisu si somana tagoi gita sari doduru gua pu va tatara nia sa pude tadigita.

Tinarae te Mosese Sari ka lima buka tinarae sapu vagi kekenu i rina tie Izireli mudina sa dia tina rupaha pa popoa Izipi.

Tinarupaha Ta vagi taloa sa tie vasina sapu ta pusi si asa. Ta evana si asa koari tie Izireli totošo turana vurani Tamasa pa Izipi meke gua tugo totošo pinausu rini pa Babiloni meke pule la pa Zerusalemā. (Lk 4:18)

Tinavete variva magasa Sari sinalana sapu taveti Tamasa pude vata dogoro nia sa Nana ninirana.

Tinoa hola Sa tinoa koe Tamasa pa Manauru. Asa sapu tagoa se Zisu Karisito si tagoa tugo sa sa tinoa hola. (Zn 5:24)

Tinoŋoto Sari tinavete leadi koasa vina tabena sa Tamasa.

Tinoketoke Pude sekesekei nia sa tie pude tavete va sea. (Mt 6:13)

Tinuru pule Sa tini matena si toa pule, si_o pule sa tie. Zisu Karisito si turu pule pa minate.

Tomasi Keke disaepeli te Zisu. Asa sapu lopu va hinokaria sapu turu pule se Zisu, osolae dogoro sotia sa pa matana tu gua. (Zn 20:27)

Tomate kaleana Na maqomaqo kaleadi meke sari na nabulu te Setani. Arini sapu hoke hipuru pani Zisu koari na tie. (Mt 9:32)

Toqere Olive Toqere pa kali gasa rimata pa Zerusalem. Vasina hoke la varavara se Zisu. Vasina sage pule pa Mañauru se Zisu. (Mt 21:1)

Toropae bañara Ari na bañara na kalaho hoke va sage ia. Na vina lavatadi koasa dia binañara. (2 Bañ 11:12)

Totopili varipera karua totopili meke koa ia na susurañana, vasina sura_ña sari tie kalaha meke sa tie varipera. Ta bābana pa hose sa totopili varipera. (Zos 11:4)

Tuna Devita Sa pozapoza sapu hoke soto la nia rina tie Ziu koa sa Bañara pa tutina Devita pu kaqu mae harupi sari na tie koari na dia kana. Keke_ño_ño sa Mesaea babe sa Karisito. (Mt 21:15)

Tuna na Tie Sa pozapoza hie si va soto pule lania Zisu koa Sa telena pude va tumatuma_ei sari na tie koasa hinokarana sa Nana tinoa. (Mt 11:19)

Tuna Tamasa Zisu si na Tuna Tamasa. (Mk 1:1; 3:11)

U

Uraea Keke tie varane te Devita sapu ta veko vasina sapu niñira sa vinaripera, meke ta seke va mate. Sa loana e Batisiba. (2 Samuela 11:3)

Urimi meke Tumimi Sari na hiama si tavete nia sa mudumudukeda pa Urimi meke Tumimi pude hata ia sa hiniva te Tamasa. (Ekd 28:30)

Uzaea “Zihova si na qua ninirañira”, gua sa ginuana. Tava banara se Uzaea pa popoa Ziuda sipu tiqe 16 vuahenina mo si asa, mudina sapu va matea rini se Amazaea, sa tamana. (2 Ban 14:21)

V

Vaeni Kolo vaeni si ta vagi koasa vua huda pozana qurepi. Sa huda si huda vaeni pozana.

Vinabetona sa totoso Sa vinabetona sa totoso si na totoso pana pule mae se Zisu, meke kaqu pitui Sa sari doduru tie pa kasia popoa. (Mt 13:39)

Vina kilasa te Tamasa Pude ta raza koari na oza, soñe, na vedara, meke tinahuara, koa gua koari dia sineke tinarae te Tamasa.

Vina podaka Sa kinurina sa kasia popoa meke sari pinopino, rimata, na sidara. Podaka sina zama sa Tamasa meke ta evaņa dia mo. (Zen 2:4)

Vinaripitui Sa totoso babe sa rane pu kaqu pitui Tamasa sari na tie koari doduru dia tinavete na tinoa.

Vinariva egoi koana Sa vinariva egoi pa varikorapana sa Tamasa meke ri Nana tie, pa totoso te Mosese. (2 Kor 3:7)

Vinariva egoi vaqura Sa vinariva egoi pa varikorapana sa Tamasa meke ri Nana Tie pa totoso te Zisu. (Zer 31:31)

Vua Kekenu Sari vua kekenu koari na vua huda si ta paleke la pa Zelepade pude vukivukihi la ni koe Tamasa pude zama leana la koe Tamasa

na Asa mana nia sa pepeso pude masuru. (Ekd 34:26)

Vukivukihi Keke ginuana si pude va mate kurukuru pa vinahesina sa Tamasa pude vulasa pani sari na sinea.

Vulasa Sa vinagi palae tanisa sinea.

Z

Zaione Sa pozana keke rina toqere pa popoa Zerusalem, mumudi si asa mo si guana keke pozana Zerusalem. Koasa toqere Zaione hake sa Zelepade kuria Solomone. (1 Baṅ 8:1)

Zakaraea Sa tuna koreo e Zeroboami vina rua, sa baṅara pa Izireli. Va matea e Salumu se Zakaraea meke baṅara hobe nana. Keke Zakaraea pule si na tamana e Zone Papataiso. (2 Baṅ 14:29)

Zeboloni Keke tuna koreo e Zekopi, koe Lia sa nana barikaleqe. (Zen 30:20)

Zedekaea Sa tuna koreo e Zosaea sa baṅara pa Ziuda. Asa si tava baṅara pa Ziuda koe Nebukaneza, sa baṅara pa Babiloni, totoaso mae rapatia sa si pa Zerusalem. (2 Baṅ 24:17)

Zehoasi Sa tuna koreo Zehoehazi, baṅara pa Ziuda. (2 Baṅ 13:9)

Zehoehazi Keke si tuna e Zehu, sa baṅara pa Izireli, meke keke si tuna e Zosaea, sa baṅara pa Ziuda. (2 Baṅ 13:9)

Zehoiada Sa ṅati hiama kenukenu sapu tomena se Zoasi pa korapa Zelepade osolae kamo sa totoaso pude va baṅaria pa Ziuda. (2 Baṅ 11:4)

Zehoram Sa tuna koreo e Zehosapati, baṅara pa Ziuda. (2 Baṅ 1:17)

Zehosapati Sa vina made baṅara pa Ziuda, tuna e Asa, Keke koari na baṅara leadi pa Ziuda. (1 Baṅ 15:24)

Zehu Sa vina manege eke baṅara pa Izireli Keke Zehu si na poropita pa Ziuda sapu korokorotae pa Izireli pa totošo te baṅara Basa. (1 Baṅ 19:16)

Zekopi Keke tuna koreo e Aisake sapu mudina koe Isoa. Izireli keke pozana. (Zen 25:18)

Zelepade Sa Zelepade nomana pa Zerusalemavašina koa sa Tamasa. Sa Zelepade kekenu si e Solomone kuria. Sa keke Zelepade mo asa si tadi doduru tie Ziu.

Zemisi Karua sari disaepeli te Zisu sapu Zemisi pozadi; keke si tuna Zebeti, keke si tuna e Alepiasi. Keke Zemisi pule si tasina Zisu.

Zenitailo Sari doduru butubutu tie pu lopu na tie Ziu.

Zeremaea Sa poropita pa Ziuda pa totošo ta raovo taloa sari tie Ziu la pa Babiloni.

Zeriko Keke vasileana nomana sapu huaria se Zosua.

Zeroboami Sa baṅara kekenu pa Izireli totošo paqaha rua sa Izireli; Izireli pa keke kalina meke Ziuda si keke. (1 Baṅ 11:25)

Zerubabele Turaṅa pule la ni pa Ziuda sa si keke puku tie Ziu ta raovodi pa Babiloni meke niṅira hola sa nana tinuraṅa koasa kinuri pulena sa Zelepade pa Zerusalemava. (Nehe 7:7)

Zerusalemava Sa ṅati vasileana tadina tie Ziu. Vasina koa sa Zelepade te Tamasa; hoke ta pozae Zaione tugo, meke na vasileana te Devita.

Zese Tuna e Opeti meke na tamana e Devita. (Rt 4:17)

Zihova (LORD) Sa pozana sa Tamasa. Sa ginuana si “Arau si Arau” na Tamasa sapu koa hola ninae rane pude tokani sari na tie. Sa mamalainina sa pozapoza pa zinama Hiburu si “Yahweh” pa zinama Roviana ba hoke ta kubere Zihova si asa. Hoke soto la pa kaiqa zinama pule: Zihova sa Tamasa Heheda, Zihova pu tagoi sari doduru niniranira (LORD almighty), Zihova Tadi na Qeto Minate (LORD of Hosts). Na Koimata si asa pu poni vina mataqara sari Nana nabulu minate varipera, sari na mateana pa Manauru meke pepeso, meke Zihova sa Banara. (Ekd 3:14)

Zilipa Sa pinausu vineki te Lia, sa barikalege te Zekopi. Asa sa tinadia ri karua koreo Te Zekopi, sari Qadi meke Asa. (Zen 29:24)

Zimiri Sa vina lima banara pa Izireli. (1 Ban 16:9)

Zisu Karisito Sa tuna Tamasa, sa hinarupu tanisa kasia popoa.

Ziu Sa pozapoza hie si pa Babiloni podalae ta poza nia ri na tie pa butubutu Izireli.

Ziubili Vuaheni Ziubili si na vina lima navulu puta vuaheni. Sa vuaheni asa si tava mate beto sari doduru lipulipu, sari pinausu si tava rupaha meke sari pepeso si pule la koari tie pu tagodi tatasana. Sa nati laena sa si pude vari nono pule ia sa tinoa tanisa butubutu meke poni lolomo saripu malaqa pude leana pule sa dia tinoa. (Liv 25:7)

Ziuda Keke tuna e Zekopi. Sa binanara butubutu pa kali matao toতোso paqaha taloa sari ka manege puta butubutu pa Izireli. (Zen 29:35)

Ziudasi Isikarioti Sa disaepeli te Zisu sapu qoraqora nia se Zisu. (Mt 10:4)

Ziudia Keke pinaqaha popoa Palesitaeni pa qinavuna Roma. E Paelati si na qavuna vasina pa totosote Zisu. (Mt 2:1)

Zoabi Sa koimata koasa qeto minate te Devita, sa banara pa Izireli. Tuna sa tasina vineki e Devita. (1 Samuela 26:6)

Zoasi Sa tuna koreo e Ahazaea, banara pa Ziuda. (2 Baṅ 11:2)

Zobi Keke nabulu te Tamasa sapu ta podeke koe Setani sa nana rinaṅerane. (Zobi 1:1)

Zodani Sa pozana sa ovuku sapu totolo gore nana pa toqere Hemani la pa kopi Qaleli meke kamo pa kolo Matena pa Palesitaeni.

Zokozokoroana te Solomone Keke vasina pa vari likohaena sa vasina varivarigarana sapu ta pozae na vasina varavarana tadina tie Zenitailo, meke sa vasina hopena pa korapana sa Zelepade. Hoke la vari tutuvi na zokoro sari na tie vasina.

Zona Keke poropita sapu garunia Tamasa pude la tarae pa Ninive. Govete si asa, ba onolia na igana lavata meke la lua vura nia pa masa, meke topue la pa popoa Ninive pude tozi vura nia sa inavoso te Tamasa. (Zna 1:3)

Zonatani Sa tuna koreo e banara Saula. (1 Samuela 13:2)

Zone Papitaiso Sa poropita sapu va nama nia sa sirana te Zisu, gua sapu ta korotae. (Mt 3:1)

Zoramu Sa tuna koreo e Ehabi, keke banara pa Izireli. (2 Baṅ 3:1)

Zosaea Sa vina manege onomo banara pa butubutu Ziuda, tuna Amoni. (1 Baṅ 13:2)

Zosepa Sa tuna koreo Zekopi koe Reseli sa nana barikaleqe vina rua. Asa sapu holuholu nia ri tasina koreo meke evaᅇae na palabatu nomana pa Izipi.

Zosua Sa koimata tadina butubutu Izireli sapu turana va kamoī pa Kenani sa butubutu Izireli, mudina sapu ele mate se Mosese. (Zen 30:24)

Zotamu Sa vina manege eke baᅇara pa Ziuda, tuna e Uzaea. (2 Baᅇ 15:5)

Buka Hope
The Holy Bible in the Roviana language of the
Solomon Islands
Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon
Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5